

покон, експлицитно као једина законмерност остаје то да је променљивост инхерентна и проблемима и начинима на које се врше проучавања. Парадоксално – сваком истраживачу би требало да буде ултимативни циљ да постане превазиђен у теоријском и методолошком смислу, али и не да свесно ради на томе!

Бојан Жикић

Енциклопедија нових религија – нове религије, секте и алтернативни духовни покрети, уредио: Кристофер Партриц, Наклада Љевак, Загреб 2005.

Енциклопедија нових религија, која је своју премијеру доживела 2004. године у Енглеској, захваљујући чињеници да су одговорни из загребачке издавачке куће Љевак препознали квалитет којим енциклопедија располаже, као и прави моменат када је књигу овог типа упутно пласирати на тржиште, као веома "свеже" штиво постала је доступна и широј јавности код нас.

Уредник Енциклопедије је Кристофер Партриц, професор савремене религије на универзитетском колеџу Честер у Енглеској. Теме којима се Партриц превасходно бави су савремена хришћанска теологија и алтернативни духовни покрети на Западу. Партриц је аутор и уредник више радова и књига које се баве проучавањем феномена као што су различита мистичка искуства, фундаментализам, НЛО религије, персоналистичка теологија итд.

Енциклопедија већ по својим техничким карактеристикама представља веома амбициозан пројекат. Објављена је на 446 страница, у луксузној опреми, са великим бројем и одличним избором репрезентативних фотографија у колору, које прате текст и доприносе визуализа-

цији посматране проблематике, као и прегледним индексом појмова на осамнаест страна и одабраном библиографијом.

Стручни тим који је учествовао у изради текстова, поред уредника, чине и 62 сарадника различитих професија, који своја истраживања проводе у оквиру различитих дисциплина – студија религије, теологије, антропологије, социологије, студија фолклора, филологије и психијатрије, а долазе из различитих академских средина као што су Енглеска, Америка, Јапан, Кина, Аустралија, Швајцарска, Канада, Холандија, Кореја, Нови Зеланд и Немачка. У циљу стицања што објективније слике о појединим покретима, коришћени су "секундарни" текстови – текстови које су писали посматрачи, аутори ван посматраних организација, као и "примарни" текстови – текстови "инсајдера", чланова посматраних групација.

Значају целог пројекта додатно доприноси и чињеница да је предговор Енциклопедији написао Џ. Гордон Мелтон, оснивач и директор Института за студије религије у Америци, у Санта Барбари, тренутно један од водећих ауторитета у проучавању нових религија у свету.

Тематика којој је ова енциклопедија посвећена већ дужи низ година је у жижи интересовања научне и лаичке јавности и предмет је разматрања великог броја аутора. Међутим, истраживачи религијских организација и нових религијских покрета редовно се суочавају са проблемима који настају већ при покушајима дефинисања спектра појава које разматрају, те одређивања основног термилошког инструментаријума и категоријалног апарата. Аутори као Трелч, Нибур, Робертсон, Вилсон, Волис, Мелтон и Мур – да по-

менем само неке – понудили су више различитих типологија религијских организација, но имајући у виду чињеницу да нови религијски покрети широм света настају, практично, на дневној бази, сасвим је јасно да баратамо материјом која захтева стална даља категоризовања и промишљања. Процена Ајлин Баркер да само у Европи има више од 2000 нових религијских покрета, сасвим је индикативна у том правцу.

Енциклопедија нових религија нуди приказ више од 200 нових религијских и духовних покрета, а уредник је приликом њиховог класификовања применио приступ за који се, у најмању руку, може рећи да је изузетно прегледан, оперативан и флексибилан. Наиме, Партриц је приступио категоризацији и представљању религијских и духовних покрета према традицијама на којима су поникли. Наравно, за неке покрете је једноставно одредити којој традицији припадају, док је за друге то теже учинити, па је потребно пронаћи корене који су извршили доминантан утицај на оснивача и битније личности покрета. Исто тако, многи покрети воде порекло из више различитих религијских традиција, док се за друге не може уопште утврдити порекло у било каквој посебној религијској традицији. Имајући све наведено у виду, Партриц је организовао текстове о религијским и духовним покретима кроз поглавља која су посвећена традицијама од којих неке не можемо сматрати религијским, а из којих су разматрани покрети проистекли. Тако, поред уводног поглавља, које доноси сажет али квалитетан преглед значајнијих праваца у којима су се проучавања нових религијских покрета кретала, као и дискусију претходно помињаног проблема категоризације религијских организација, Енциклопедија се састоји из девет поглавља посвећених

новим религијама, сектама и духовним покретима с коренима у хришћанству, јудаизму, исламу, зороастризму, индијским религијама, религијама источне Азије, домородачкој и паганској традицији, западном езотеризму и њу еји традицији и, на крају, модерној западној култури. На почетку сваког поглавља налази се уводни текст који доноси општи преглед доминантне традиције, што пружа нужне информације битне за генезу појединих покрета. Ради смештања у историјску перспективу, чланци о појединачним религијским покретима, унутар сваког поглавља, поређани су хронолошки – према датуму (или приближном датуму) њиховог оснивања. Свако поглавље доноси и посебне прилоге који се тичу интересантних тематских целина унутар доминантних традиција, као што су нпр. афричке независне цркве, кабала, савремени суфизам, шаманизам, постмодерна духовност, уфологија, феминистичка и екофеминистичка духовност итд.

Наравно, код издања које се бави "новим" религијским и духовним покретима потребно је појаснити колико су покрети о којима се ради нови. И поред чињенице да је највећи процват нових религијских покрета забележен након Другог светског рата и посебно од шездесетих година двадесетог века, уредник се определио за шири временски период, који се протеже на цео 20. век, а у појединим случајевима представљени су религијски покрети стари више векова. Овакав поступак се чини потпуно оправданим, јер многи покрети који постају истакнути у 20. веку или чак након 1945. године, као нпр. Сока Гакаи, Мормони, Теозофско друштво и други, формиран су знатно раније, док су многи покрети који више и не постоје извршили значајан утицај на савремене групације (нарочито езотеријске западне традиције), те се за њихово

представљање морало пронаћи места у енциклопедији овог типа.

У Енциклопедији су обрађени религијски покрети који су до сада инспирисали бројна истраживања, те су знања о њима прилично раширена у јавности, као што су нпр. Јеховини сведоци, Храм народа, Народ ислама, Међународно друштво свесности Кришне, Розенкројцери, Сажентолошка црква итд, али и мање проучавани покрети као што су Кимбангуизам, Иглесиа ни Кристо, Међународни пут, Субуд, Елан витам итд. У Енциклопедији су описани и покрети који су ретко налазили своје место у издањима која се баве религијским и духовним покретима, као што су Психоделична духовност, Неуролингвистичко програмирање, Форум за оријентацију или Дуф и Рејв у Аустралији.

Енциклопедија нових религија, на једном месту, јасно и веома прегледно нуди информације о великом броју религијских и духовних покрета распрострањених широм света, не ограничавајући се на њихов процват и развој у западним друштвима, што је до сада био најчешћи случај.

Уколико би се оставило места критичи оваквом издању, она би се могла односити на следеће: оно што упада у очи, а представља недостатак овог издања, је чињеница да се поједини текстови значајно разликују у квалитету и количини информативности, што је, донекле, и било за очекивати имајући у виду велики број аутора различитих провенијенција који су учествовали у њиховој изради. Поред претпостављених проблема са простором, неколико додатних пасуса у којима би код сваког текста било упућено на рефернце за даља читања везана за дату проблематику, такође би значајно допринели количини информација коју Енциклопедија носи.

Иако Енциклопедија нових религија представља водич написан за нестручне кругове, иновативни приступ, количина представљених религијских и духовних покрета, као и значајна екипа сарадника који су учествовали у њеној изради, чине је изузетно значајним пројектом и драгоценом литературом за све оне који се на било који начин баве, или планирају да се баве новим религијама и духовношћу.

Данијел Синани

Helena Zdravković, *Politika žrtve na Kosovu. Identitet žrtve kao primarni diskurzivni cilj Srba i Albanaca u upornom sukobu na Kosovu*, Srpski genealoški centar – Etnološka biblioteka, Beograd 2005, 284 str.

Истраживање на основу којег је настала ова књига, започето је у јуну 2002. године за потребе писања магистарске тезе о решавању етничког конфликта у области комунологије, на Универзитету у Хартворду, Конектикат, САД. Супротстављајући се приказивању сукоба Срба и Албанаца на Косову као традиционалног, неизбежног, природног и непомирљивог, Хелена Здравковић истиче да друштвене групе (етничке, верске, расне и класне) постају конфликтне само ако постоје основни предуслови, као што је појава вођа, идеологије и организација које подстичу сукобе. Такође, да би овакав конфликт прерастао у грађански рат, бар једна од сукобљених страна мора тежити остваривању права или интереса на рачун друге стране. Ипак, будући да сукоб на Косову постоји током многих покољења, да су сви покушаји његовог решења били неуспешни, као и да у њему учествују дубоко поларизо-